

Globalizace

Sociologie

Ondřej Lánský

Definice globalizace (SoEn)

- pokračování modernity (francouzské a průmyslové revoluce)
- dva názory (škála):
 - globalizace = nová kvalita sociální změny (tudíž nové formy sociální organizace)
 - globalizace ≠ nová kvalita, ale pokračování starých trendů
- zastřešující význam pro mnoho různých sociálních změn
- „Globalizace je série vyvíjejících se procesů, vztahů a institucí, jež nejsou omezeny hranicemi národních států a obsahují významné nadnárodní prvky.“
- mezinárodní ≠ nadnárodní

Ekonomický rozměr: jeden fenomén nebo vícerozměrný soubor procesů. Ekon. interpretace globalizace je rozšířená; témata: globální distribuce zboží, kapitálu a práce; moc TNCs, nové komunikační a informační technologie, globální konzumní vědomí a ideologie svobodného trhu

Morální rozměr: zda pro bohaté, anebo se podílí na tvorbě kosmopolitních ctností

Polit. rozměr: Q možnosti existence polit. institucí na glob. úrovni?

Historický rozměr

Ot. nadnárodního vývoje. V sociálním myšlení/teorii v 19. stol. tzv. **metodologický nacionalismus**. Dnes: školy, které vycházejí z metodolog. nacionalismu = tzv. „realistické“ školy výzkumu mezinárodních vztahů.

Trendy spojené s globalizací:

- intenzivní pohyb zdrojů, myšlenek a lidí přes hranice; odpovídající vzorce sociální organizace a moci
- vyšší vzájemná závislost mezi různými částmi světa; tj. regiony, městy, místy nadnárodními společnostmi (TNCs)
- vznik vědomí světa – „globální vědomí“

Sociologie: cíl = vykládat nejen ekonomicky. Kromě ekonomického výkladu: politický (lidská práva) či kulturní (kosmopolitní). (Obecně rozšiřování kult., ekon., polit. institucí.)

Trhy a komprese času a prostoru

Globalizované trhy

- pro: kapitál, peníze, pracovní sílu, zboží a služby
- nejsou zcela neregulované; na regulaci (či lépe strukturaci) se podílejí různí aktéři: od ředitelů, přes analytiku, účastníky trhu až po odborníky v public relations

Časoprostorová komprese a globální velkoměsta

- méně významná časová a prostorová omezení
- **Saskia Sassen**: uspořádání prostoru v globálním velkoměstech spíše než v národních státech

Sítě, toky a „vyvázání“

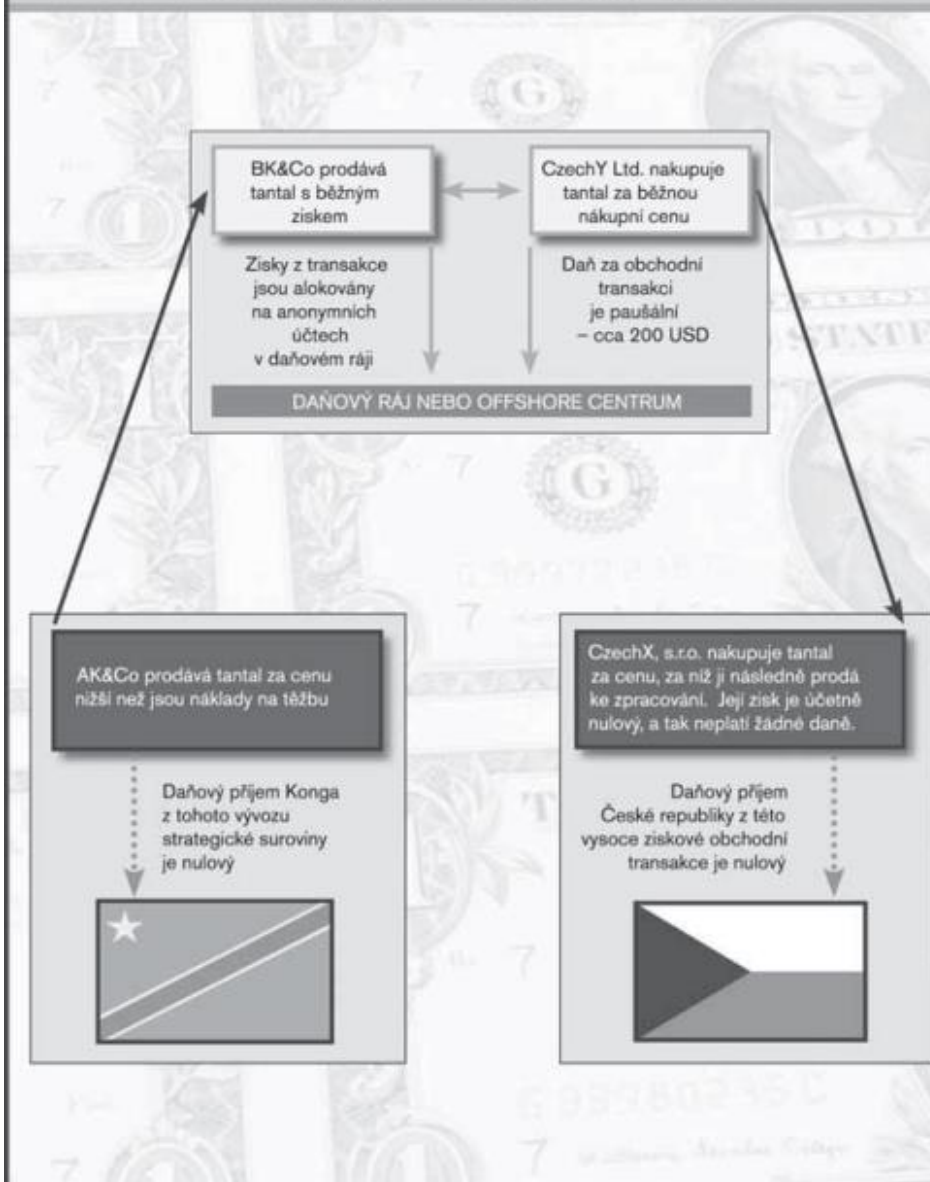
- **Manuel Castells**: společnost sítí; místo mocenských center spíše multicentrické sítě spojující kapitál, informace a moc. Nadnárodní sítě nahrazují národní státy; mj. v tom, že vznikají kosmopolitní manažerské elity (lidští aktéři). Zde získává slovo kosmopolitismus zvláštní význam: třídní vědomí elitních globalizátorů.
- Oproti tomu: prostor nehybnosti; lokalizování, mimo toky. Politika identity jako obranná forma lidové mobilizace. **Zygmunt Bauman**: „pro některé globalizace, pro jiné lokalizace.“
- Otázka „vyvázání“ ekonomické autonomie z jejího zakotvení: deregulace (trhů) /viz příklad fungování daňových rájů/, liberální zásada laissez-faire a volný obchod. Fungování ekonomiky bez polit. a morálních zasahování (podle některých to tak a mělo by to tak být).

Offshorová daňová centra

Daňové ráje jsou území, která mohou být buď suverénní státy anebo státy více či méně závislé na jiných státech (Jersey, Kajmanské ostrovy, atd.). Tato území splňují více kritérií:

- přísné bankovní tajemství (platí především pro zahraniční soudy)
- nízké nebo žádné daně a poplatky, ať už z příjmu, ze zisku nebo z dědictví, obzvláště pro ty, jež nejsou místní
- usnadněné podmínky pro vytvoření či přemístění společností, a to v podobě malých formálních překážek s velmi liberálními zákony týkajícími se trustů (anebo podporující trusty v zahraničí)
- omezená mezinárodní spolupráce v oblasti soudnictví

(OFC) a daňové ráje. Konzská firma AK&Co si zakládá offshorovou společnost BK&Co a česká firma CzechX, s.r.o. zakládá offshorovou CzechY Ltd. K tomu využívají služeb nadnárodních auditorských firem, jakými jsou např.: PricewaterhouseCoopers, Ernst & Young, KPMG nebo Deloitte Touche Tohmatsu.

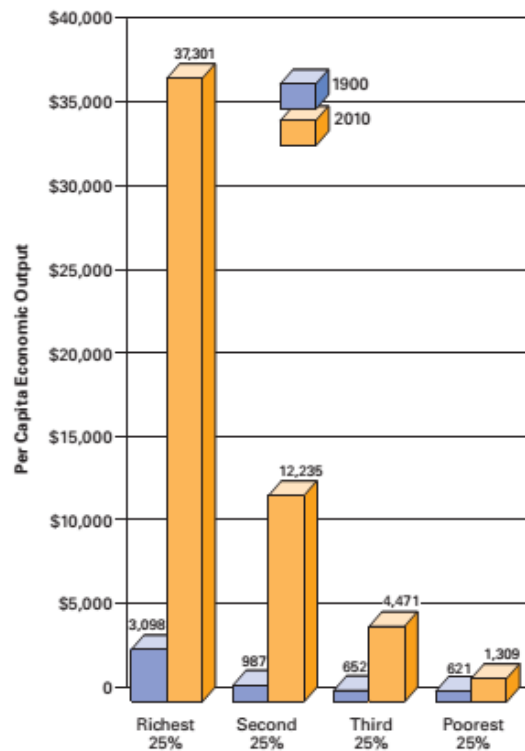

Aby transakce nebyla lehce odhalitelná daňovými úřady či akcionáři, dokáží velké účetní a auditorské firmy zorganizovat až několik desítek fiktivních transakcí. Zboží je samozřejmě přepravováno mezinárodní dopravou přímo do místa určení. OFC ani neumožňují, aby obchod probíhal reálně na jejich území.

Řízení a regulace globalizace

- spektrum (škála): vyvázaná ekonomika $\leftrightarrow$ pevně zakotvená
- mezi stojí: **řízení**. Tedy: globální řízení a regulace; širší pravidla než vláda. Skupiny aktérů organizujících sociální transakce.
- např. MMF, SB, SOO (Světová obchodní organizace); cíle mj. globální finanční stabilita, multilaterální pravidla obchodování
- smlouvy: mezinárodní a multilaterální smlouvy, normy ILO, standarty ohledně potravin apod.

Globalizace příjmů a bohatství

Global Snapshot

FIGURE 12-5 The World's Increasing Economic Inequality

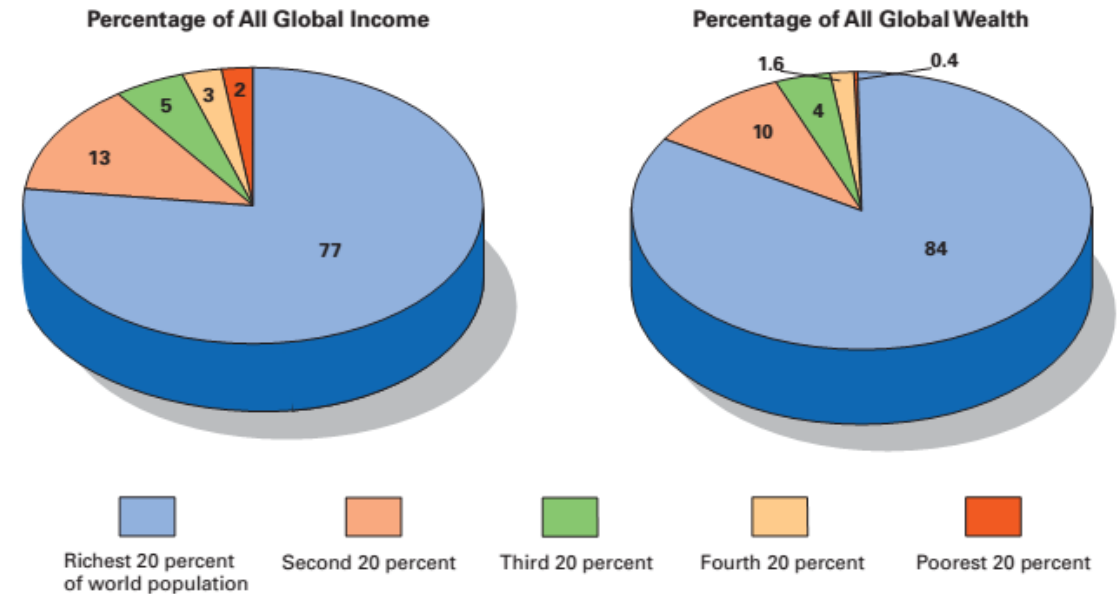

FIGURE 12-1 Distribution of Global Income and Wealth

Global income is very unequal, with the richest 20 percent of the world's people earning almost forty times as much as the poorest 20 percent. Global wealth is also very unequally divided, with the richest 20 percent owning 84 percent of private wealth and the poorest half of the world's people having barely anything at all.

Sources: Based on Davies et al. (2009) and Milanovic (2009, 2010).

Modely tří světů

Na Zemi je asi 194 států; různé modely popisu globální stratifikace (vliv metodologického nacionalismu; „Spojené státy jsou bohatou společností...“, ale cca 18 % obyvatel USA žije pod hranicí relativní chudoby) – chudoba ([SoEn](#))

Model tří světů; po 2. sv. válce (situace studené války); politická perspektiva:

- První svět: průmyslové státy
- Druhý svět: méně industrializované státy; socialistické
- Třetí svět: neindustrializované státy (asi 100 států)
- **Alfred Sauvy**; 1952; třetí svět

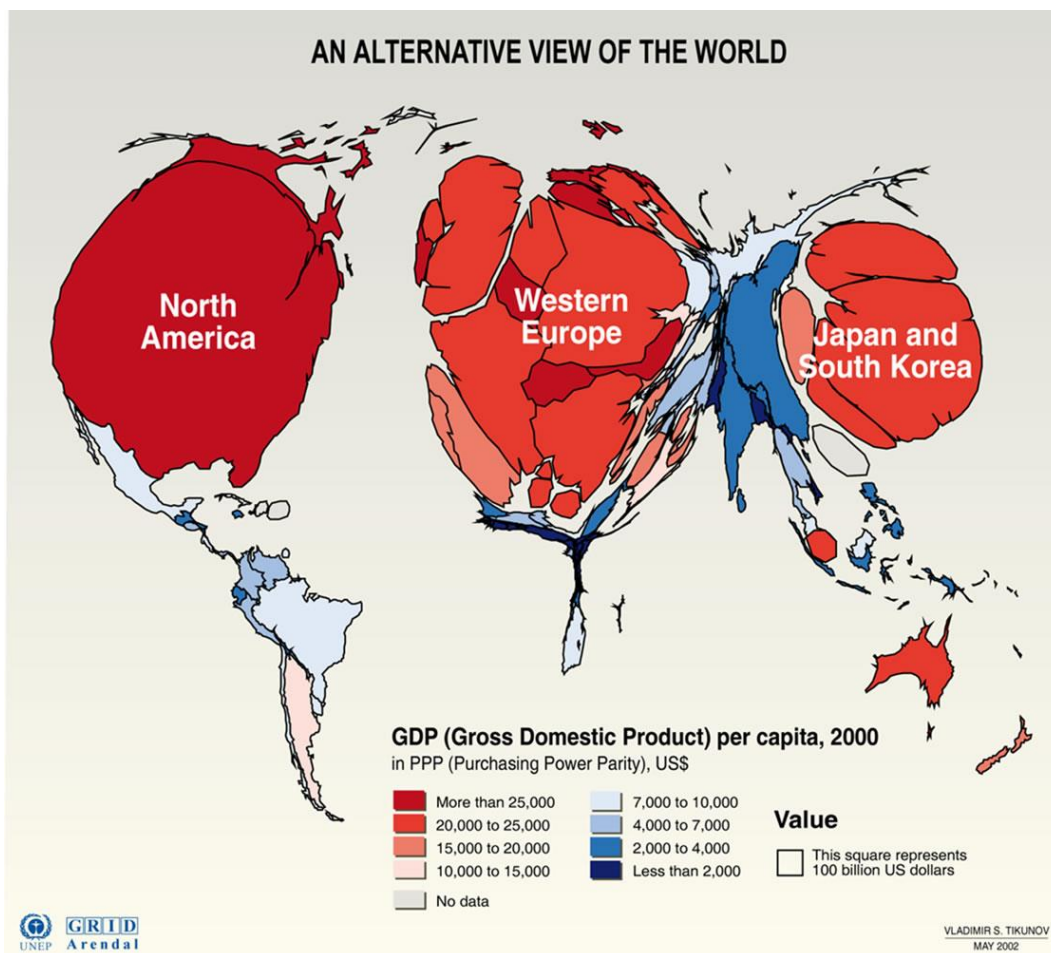
Revidovaný systém klasifikace; ekonomická perspektiva:

- Vysoko-příjmové státy: 66 států; s vysokou životní úrovní
- Středně-příjmové státy: asi 72; s životní úrovní kolem průměru (mezi 2500 a 10000 dolary příjmu na osobu)
- Nízko-příjmové státy: malý životní standard; většina chudých lidí žije zde

Svět: ekonomický rozvoj

Vysoko-příjmové státy

- za posledních 200 let produktivita stoupla asi 100násobně: např. produktivita Holandska je větší než produktivita Afriky jižně od Sahary
- asi 47% území
- asi $\frac{3}{4}$ obyvatel žije ve městech
- většinou na severní polokouli
- 1,5 miliardy lidí – tj. 22% světové populace
- asi 80% světového příjmu, ale pozor na např. tzv. *las colonias* v USA (ostrovy třetího světa)
- produkce je založena na kapitálově intenzivním podnikání: továrny, strojírenství, moderní technologie

Středně-příjmové státy

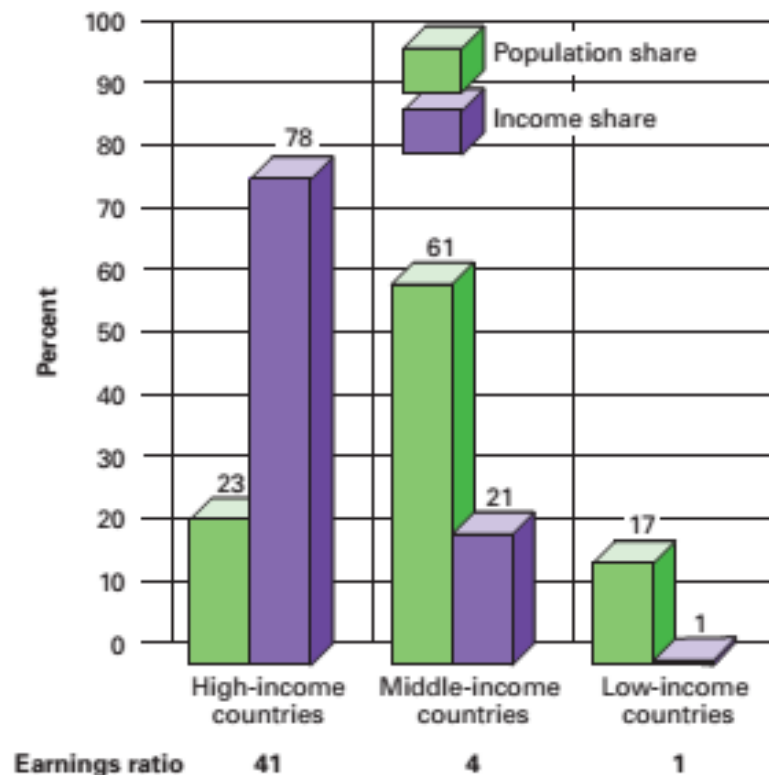

FIGURE 12-2 The Relative Share of Income and Population by Level of Economic Development

- HDP na osobu: 2500 až 10000 dolarů
- 55% obyvatel žije blízko či ve městech. Časté jsou průmyslové práce.
- 45% obyvatel žije na venkově – tam prožívají často nedostatek zdravotní péče, školství, odpovídající bydlení či přístup k nezávadné vodě.
- jeden cluster těchto zemí: Východní Evropa a Západní Asie (Bělorusko, Ukrajina, Kazachstán apod.) = bývalý tzv. druhý svět
- 33% území
- asi 3,8 miliardy lidí – tj. 58% světové populace

Nízko-příjmové státy

- mezi 50 a 60 státy
- 20% území
- 1,3 miliardy lidí – tj. 19% světové populace
- 1/3 obyvatel žije ve městech
- problémy: bydlení, hlad, nemoci

Country	Gross Domestic Product (US\$ billions)	GDP per Capita (PPP US\$)*	Quality of Life Index
High-Income			
Norway	382	58,278	.938
Australia	925	40,286	.937
United States	14,119	46,653	.902
Canada	1,336	39,035	.888
Sweden	406	36,139	.885
Japan	5,069	33,649	.884
South Korea	833	29,326	.877
United Kingdom	2,175	34,342	.849
Middle-Income			
<i>Eastern Europe</i>			
Bulgaria	49	11,547	.743
Albania	12	7,737	.719
Ukraine	114	6,591	.710
<i>Latin America</i>			
Costa Rica	29	11,143	.725
Brazil	1,573	10,847	.699
Ecuador	57	8,170	.695
<i>Asia</i>			
People's Republic of China	4,986	7,206	.663
Thailand	264	8,328	.654
<i>India</i>			
	1,310	3,354	.519
<i>Middle East</i>			
Iran	331	11,891	.702
Syria	52	4,857	.589
<i>Africa</i>			
Algeria	141	8,477	.677
Namibia	9	6,474	.606
Low-Income			
<i>Latin America</i>			
Haiti	6	1,040	.404
<i>Asia</i>			
Laos	6	2,404	.497
Cambodia	10	1,952	.494
Bangladesh	89	1,458	.469
<i>Africa</i>			
Kenya	29	1,622	.470
Guinea	4	1,037	.340
Ethiopia	29	991	.328
Mali	9	1,207	.309
Niger	3	781	.374

*These data are the United Nations' Purchasing power parity (PPP) calculations, which avoid currency rate distortion by showing the local purchasing power of each domestic currency.
Source: United Nations Development Programme (2010).

Globální chudoba

- viz minulý slide – HDP, HDP per capita a Index kvality života (příjem, vzdělání /gramotnost v dospělosti, průměrná doba školní docházky/, průměrný věk dožití). Hodnoty 0 až 1.
- relativní a absolutní chudoba: **Relativní** se týká vztahu k dané společnosti. **Absolutní**: naprostý nedostatek podmínek k životu. Viz míra *median age at death*.

Globální chudoba a bohatství a otroctví

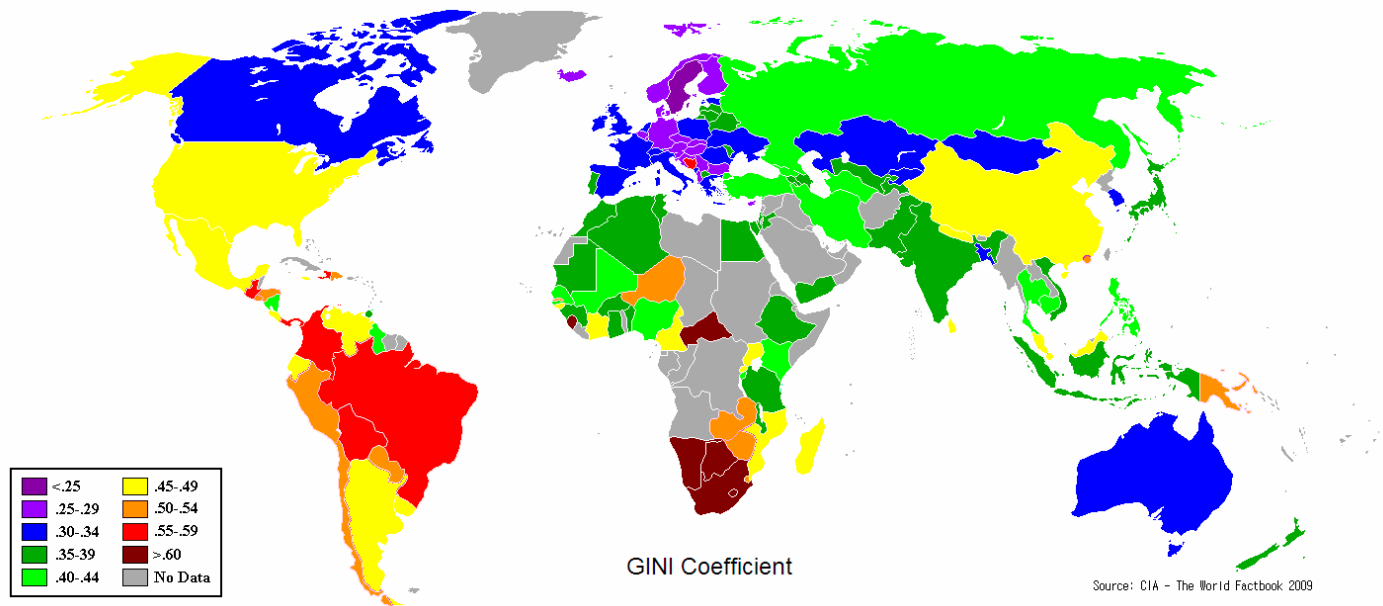
Rozsah chudoby

- nejhorší projevy: hlad, podvýživa
- denně zemře hlady asi 25000 lidí – tj. 9 milionů ročně (data z roku 2008)
- měření chudoby: několik různých typů
 - objektivní vs. subjektivní:
 - objektivní: založeno na objektivních aspektech
 - subjektivní: založeno na sebehodnocení; bývá vyšší než objektivní
 - přímé vs. nepřímé:
 - přímé: bere v úvahu i výdaje - spotřeba
 - nepřímé: příjmy před spotřebou; nepromítá se kupní síla
 - absolutní vs. relativní:
 - absolutní: stav, kdy člověk není schopen zajistit si základní potřeby (jídlo, pitná voda, bydlení, zdraví a základní hygienické potřeby, vzdělání a přístup k informacím); mezinárodní hranice podle Světové banky dnes: 1,25\$/den někdy 2\$/den
 - relativní: srovnání životní úrovně jedince s úrovní v dané spol.; percentilové rozdělení příjmů; v Evropě se používá indikátor 60 % mediánu národního ekvalizovaného příjmu

Otroctví (SoEn)

- 1833 zakázáno v GB.
- 1865 zakázáno v USA
- Dnes: až 200 milionů lidí v podmínkách otroctví:
 1. tzv. chattel slavery (otroctví): člověk je majetkem někoho jiného. Asi 20 milionů.
 2. dětské otroctví: únos či prodej chudými rodinami
 3. dlužní otroctví: podmínky mizerné práce – viz film Biutiful
 4. otrocké podoby manželství

Vysvětlení globální chudoby

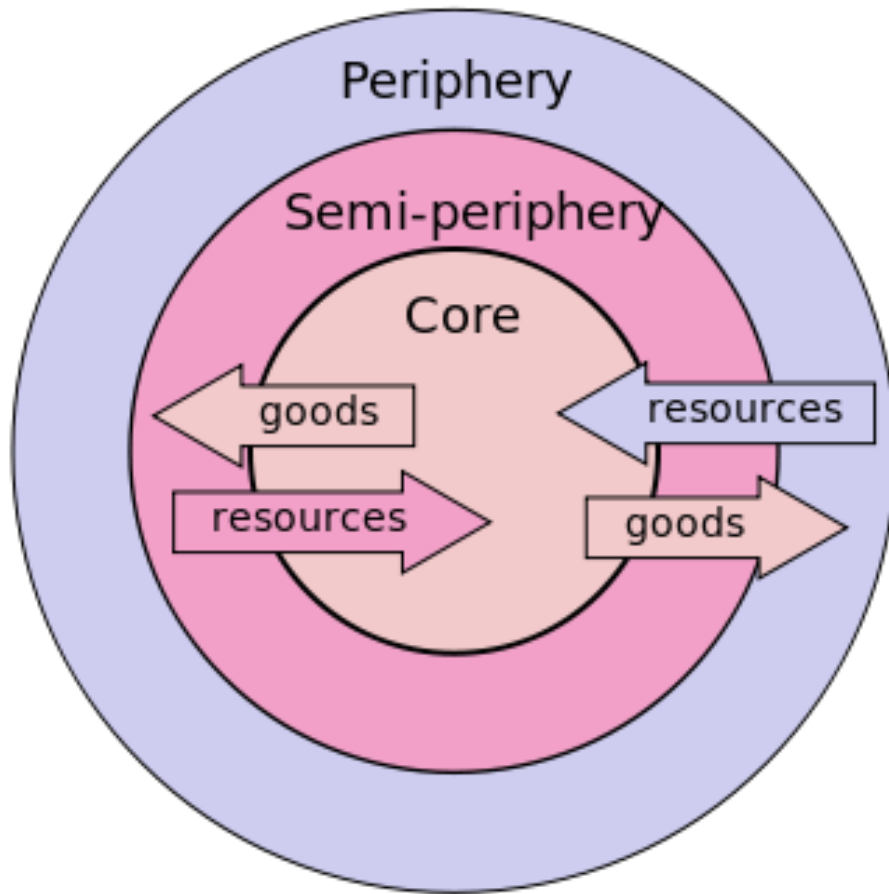

1. technologie: ¼ lidí z nízkopříjmových států nepoužívá moderní technologie (práce vlastních svalů a zvířat)
2. kulturní vzorce: chudé země jsou většinou tradiční – rozdílné vzorce jednání
3. sociální stratifikace – globální nerovnost: sociální nerovnost je v chudých zemích větší než v bohatých. Gini koeficient – měří rovnost/distribuci např. v příjmu (0 až 1, kde 0 je stav rovnosti a 1 nerovnosti).
4. genderová nerovnost: vazba na kvalitní ekonomický růst populace
5. vztahy globální moci: vztahy mezi státy - kolonialismus

Teorie modernizace

- Model ekonomického a sociálního rozvoje vysvětlující globální nerovnost v pojmech technologických a kulturních odlišností mezi národy
- Evropská modernita jako vzor
- Weber: protestantismus jako etická reorientace společnosti: bohatství jako znak úspěchu
- **Walt Whitman Rostow (1916-2003)**: studie *The Stages of Economic Growth* (1960): **fáze modernizace**:
 - tradiční
 - startovací fáze: GB 1800, USA 1820
 - dosažení technologické vyspělosti: myšlenka růstu jako hnací motor spol.
 - vysoká míra masové výroby

Teorie závislosti

- model ekonomického a sociálního rozvoje vysvětlující globální nerovnost v pojmech historického vykořisťování chudých národů těmi bohatými
- André Gunder Frank (1929-2005; 1975): koloniální proces, který pomohl koloniálním mocnostem, zároveň zapříčinil zaostalost (*underdevelopment*)
- význam kolonialismu – obchod s otroky (1500-1850) – význam pro rozvoj globální dělby práce

Světosystémová teorie

Immanuel Wallerstein (nar. 1931)

- kapitalistická světoekonomika – asi 500 let
- jádro: kapitalistické státy – Západní Evropa a vazba na průmyslovou revoluci
- periferie: nízkopříjmové státy. Zataženy do kapitalistické ekonomiky násilně – koloniální exploatace.
- semi-periferie: ostatní státy (dnes např. Brazílie, Indie – BRIX)
- závislost = hlavní nástroj:
- na export orientované ekonomiky: produkce např. kávy v chudých zemích
- nedostatek průmyslové kapacity: pouze hrubé produkty. Obdobně tzv. zelená revoluce.
- zahraniční dluh: dluh zemí třetího světa – 3 triliony dolarů, programy strukturálního přizpůsobení (SAPs)

Globalizace – shrnutí

Globalizace – chudoba		
	Teorie modernizace	Teorie závislosti
Jaké paradigma je aplikované?	Strukturně-funkcionální přístup.	Konfliktualistický přístup.
Historické zdroje globální chudoby.	Celý svět byl chudý až do chvíle, kdy některé společnosti rozvinuly průmyslové technologie, které zařičinily masovou produkci a vytvořily nadbytek.	Kolonialismus odváděl bohatství z určitých společností k jiným, čímž vytvořil některé země chudé a jiné bohaté.
Hlavní současné příčiny globální chudoby.	Tradiční kultura a nedostatek produktivních technologií.	Neokolonialismus – fungování nadnárodních korporací v globální kapitalistické ekonomii.
Jsou bohaté země součástí problému či naopak řešením?	Bohaté země jsou součástí řešení tím, že mohou nabízet nové technologie, vyšší školství a zahraniční pomoc.	Bohaté země jsou součástí problému tím, že vytvářejí tlaky na chudé země, které je dělají závislými a zadluženými.

Literatura & zdroje

Literatura

- Bauman, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999.
- Beck, Ulrich. *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007.
- Giddens, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013, s. 109–148; 481–530.
- Macdonald, John J. *Sociology*. New York and London: Pearson, 2012, pp. 268–291.
- Rostow, Walt W. *The stages of economic growth: a non-communist manifesto*. Cambridge: Cambridge University Press, 1960.
- Sassen, Saskia. *A Sociology of Globalization*. New York & London: W. W. Norton & Company, 2007.
- Sassen, Saskia. *The global city: New York, London, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1991.

- Wallerstein, Immanuel Maurice. *World systems analysis: an introduction*. Durham: Duke University Press, 2004.

Internetové zdroje

- <https://www.pinterest.com/pin/296815431661265987/>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Walt_Whitman_Rostow
- <https://newellta.weebly.com/wallersteins-world-systems.html>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Wallerstein#The_Modern_World-System
- <https://blog.richmond.edu/livesofmaps/2014/11/11/map-of-the-week-slave-trade-from-africa-to-the-americas-1650-1860/>

Děkuji za pozornost.

